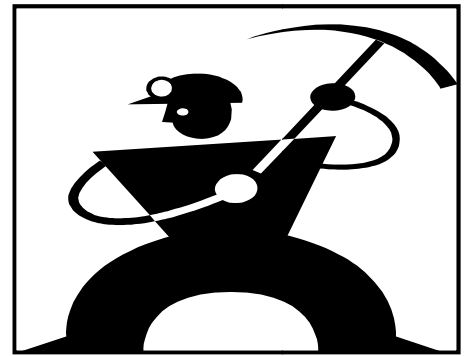

٥

معدن

٢٤٣

مقدمه

1357، مرکز آمار ایران به‌طور سالانه بخشی از معادن کشور را به عنوان معادن منتخب مورد آمارگیری قرار داد. از سال 1357 تا سال 1363، به دلیل عدم اجرای طرح‌های آماری و نیز فراهم نبودن آمارهای ثبتی جامع، این بخش از فعالیت‌های اقتصادی دچار خلأ آماری شد. در سال‌های 1364 و 1365، مرکز آمار ایران به آمارگیری از معادن تحت پوشش بخش عمومی اقدام کرد و در سال 1366، سومین سرشماری از معادن کشور را به مرحله اجرا درآورد. از سال 1367 تا سال 1385 به استثنای سال‌های 1370 و 1384 آمارگیری از معادن کشور به‌طور سالانه انجام شده است.

آمار و اطلاعات مندرج در این فصل، علاوه بر نتایج آمارگیری‌ها و سرشماری‌های مذکور شامل آمار و اطلاعات شرکت‌های

آمارگیری از فعالیت‌های مربوط به معادن کشور و انتشار مستمر نتایج آن، از سال 1333 توسط وزارت صنایع و معادن وقت آغاز شد. این آمارها، هر سال همزمان با انتشار "آمار فعالیت‌های صنعتی"، در ضمیمه نشریه مذکور به چاپ می‌رسید ولی از سال 1339، آمارهای مربوط در نشریه‌ای مستقل تحت عنوان "آمار فعالیت‌های معدنی ایران" منتشر شد. اولین سرشماری از معادن کشور در آذرماه سال 1342 توسط وزارت اقتصاد اجرا شد و از سال 1342 تا سال 1353، دفتر آمار وزارت اقتصاد با استفاده از آمارهای دفاتر معادن نقاط مختلف کشور، هر سال آماری از فعالیت‌های معادن جمع‌آوری و منتشر می‌کرد. در سال 1353، دومین سرشماری از معادن متشکل کشور با همکاری مرکز آمار ایران و وزارت صنایع و معادن اجرا شد. از سال 1353 تا سال

تعاونی معدنی ارائه شده توسط اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان تهران می‌باشد.

تعاریف مفاهیم

معدن: مجموعه کانسار (ذخیره معدنی که بهره برداری از آن اقتصادی می‌باشد) و ماشین آلات و تسهیلاتی است که به منظور اکتشاف، تجهیز و بهره برداری و کانه آرایبی از کانسار ایجاد شده است. کانه آرایبی نیز به کلیه عملیات فیزیکی و شیمیایی که به منظور جدا کردن قسمتی از مواد باطله از کانه و یا تفکیک کانه‌ها از یکدیگر صورت می‌گیرد اطلاق می‌شود.

معدن در حال بهره برداری: معدنی است که دارای مجوز بهره برداری از وزارت معادن و فلزات (برای معادن غیر از شن و ماسه) یا از شهرداریها و فرمانداریها (برای معادن شن و ماسه) می‌باشد و در

سال آمارگیری، حداقل مدت 30 روز به صورت پیوسته یا ناپیوسته، مجموعه ای از عملیات استخراج در پاره ای از موارد همراه با کانه آرایبی برای به دست آوردن کانه قابل فروش در آن انجام می‌شود.

مدیریت خصوصی: مدیریتی است که توسط افراد یا موسسات خصوصی اعمال می‌شود.

مدیریت عمومی: مدیریتی است که توسط وزارتخانه‌ها، سازمانهای دولتی، نهادهای انقلاب اسلامی، بانکها و شهرداریها اعمال می‌شود.

شاغلان: کلیه افرادی هستند که در داخل یا خارج از معدن به صورت تمام وقت یا پاره وقت برای معدن کار می‌کنند. شاغلان از نظر وظیفه ای که به عهده دارند به شاغلان خط تولید (ماهر و غیرماهر) و سایر شاغلان تفکیک می‌شوند.

شاغلان ماهر خط تولید: کارکنانی هستند که به اعتبار دانش فنی و تجربه ای که کسب کرده اند، توانایی انجام یک قسمت از کار فنی خط تولید را داشته باشند، مانند مهندسان ماهر، تعمیرکاران و رانندگان.

شاغلان ساده خط تولید: کارکنانی هستند که شغل مورد تصدی آنان در خط تولید نیاز به تعلیم و کسب تجربه ندارد، مانند کارگران ساده، باربران و بارگیران.

سایر شاغلان: کارکنانی هستند که در معدن یا دفتر مرکزی به کار اداری مالی و خدماتی اشتغال دارند و عموماً کارمند نامیده می‌شوند.

جبران خدمات مزد و حقوق بگیران: عبارت است از پرداخت مزد و حقوق و سایر پرداختیها (پول، کالا و ...) به مزد و حقوق بگیران.

- منظور از مزد و حقوق، مجموع پرداختیهای کارگاه به صورت پول و یا کالا تحت عنوان مزد و حقوق به مزد و حقوق بگیران است.

- سایر پرداختیها (پول، کالا و ...) شامل پاداش، اضافه کار، هزینه خوراک و پوشاک، هزینه ایاب و ذهاب، حق اولاد، حق عائله مندی، حق مأموریت، بدی آب و هوا، سهم کارفرما از بیمه های اجتماعی، خواربار، بلیط اتوبوس و ... به مزد و حقوق بگیران است.

تولید مواد معدنی: مجموع مواد معدنی حاصل از یک رشته فعالیت استخراج است که به اشکال گوناگون قابل عرضه به بازار می‌باشد. شایان ذکر است که در بعضی از رشته فعالیتها یا معادن، مواد معدنی به همان صورتی که از کانسار استخراج می‌شود عرضه می‌گردد در صورتی که در بعضی دیگر از رشته فعالیتها یا معادن، مواد استخراج شده پس از انجام عملیات فیزیکی یا شیمیایی لازم به منظور جدا کردن قسمتی از مواد باطله، تفکیک کانه‌ها و یا افزایش عیار ماده خام به بازار عرضه می‌شود. ضمناً در یک رشته فعالیت ممکن است چند ماده معدنی به دست آید مثلاً در رشته فعالیت « استخراج سنگ مس»، سنگ مس، کنسانتره مس و کنسانتره مولیبدن حاصل می‌شود که مجموع آنها تولید رشته فعالیت مزبور به حساب آید.

ارزش تولیدات: ارزش مواد معدنی استخراج شده و سایر تولیدات معدن به قیمت تولید کننده یعنی قیمت فروش به مشتریان در محل معدن است.

سرمایه گذاری (ارزش تغییرات اموال سرمایه ای): عبارت است از تغییرات ایجاد شده در ارزش اموال سرمایه ای (ماشین آلات، ابزار و وسایل کار بادوام و تجهیزات اداری وسایل نقلیه، ساختمان و زمین، راه اختصاصی، توسعه و اکتشاف و سایر) شامل ارزش خرید، تحصیل یا ساخت اموال سرمایه ای جدید و هزینه تعمیرات اساسی اموال سرمایه ای موجود در معدن، منهای ارزش فروش یا انتقال اموال سرمایه ای.

ارزش افزوده: عبارت است از ارزش دریافتیها (ستانده‌ها) منهای ارزش پرداختیها (داده‌ها).

گزیده اطلاعات

بر اساس نتایج طرح آمارگیری از معادن فعال استان تهران، در سال 1391 تعداد 102 معدن در حال بهره برداری در استان وجود داشته است. نتایج به دست آمده نشان می دهد، در مجموع 2056 نفر در این معادن به کار اشتغال داشته اند که تعداد شاغلان نسبت به سال 1390، 24/6 درصد کاهش یافته است.

در همین سال ارزش تولیدات معادن حدود 794 میلیارد ریال بوده که در بین فعالیت های مختلف معادن شن و ماسه با 476 و معادن سنگ آهک با بیش از 222 میلیارد ریال بالاترین ارزش تولیدات سالانه را داشته اند.

ارزش افزوده حاصل از فعالیت معادن در حال بهره برداری استان در سال 1391 حدود 500 میلیارد ریال بوده است که معادن شن و ماسه با حدود 309 و معادن سنگ آهک با حدود 137 میلیارد ریال دارای بالاترین میزان ارزش افزوده بوده اند. مجموع ارزش افزوده این معادن حدود 90 درصد از کل ارزش افزوده این بخش را به خود اختصاص داده است. در سال 1391 از مجموع 91 میلیارد ریال سرمایه گذاری معادن در حال بهره برداری 75/4 درصد مربوط به ماشین آلات، ابزار و وسایل کار بادوام و تجهیزات اداری بوده است.

ارزش دریافتهای (ستانده ها): عبارت است از ارزش تولیدات مواد معدنی، سایر تولیدات، ساخت و تعمیر اساسی اموال سرمایه ای توسط شاغلان و سایر دریافتهای معادن که شامل دریافتی بابت کارهای کنتراتی، تعمیرات جزئی ساختمان و لوازم و تجهیزات اداری، تعمیرات جزئی ماشین آلات، آزمایشگاه و ... می باشد.

ارزش پرداختیها (داده ها): عبارت از ارزش مواد و ابزار و وسایل کار کم دوام، سوخت مصرف شده، آب و برق خریداری شده و سایر پرداختیها که شامل پرداختی بابت کارهای کنتراتی، تعمیرات جزئی ساختمان و لوازم و تجهیزات اداری، تعمیرات جزئی ماشین آلات، آزمایشگاه و ... می باشد.

شرکت تعاونی: رجوع کنید به فصل 4- کشاورزی، جنگلداری و شیلات.

شرکت تعاونی معدنی: نوعی شرکت تعاونی است که در زمینه استخراج، بهره برداری و فروش مواد استخراج شده از معادن فعالیت دارد.

5-1- مشخصات عمومی معادن در حال بهره برداری بر حسب فعالیت

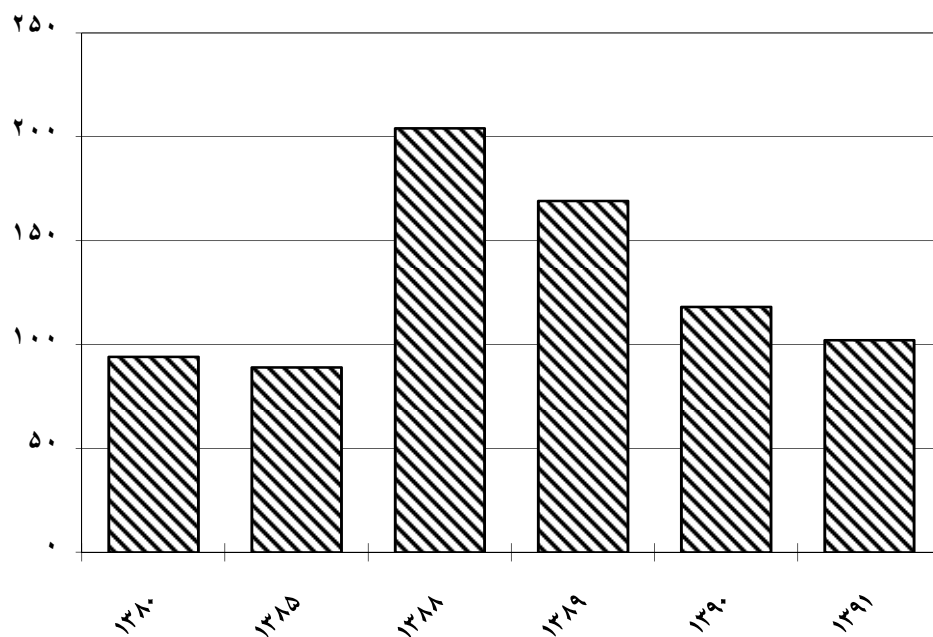
سال و فعالیت	تعداد معادن			تعداد شاغلان ⁽¹⁾	جبران خدمات مزد و حقوق بگیران (میلیون ریال)
	مدیریت عمومی	مدیریت خصوصی	جمع		
..... ⁽²⁾ 1375	171	24	195	2467	18800
.....1380	10	84	94	1198	18298
.....1385	10	79	89	1078	29333
.....1387	2	76	78	1026	39448
.....1388	2	202	204	4372	252799
.....1389	2	167	169	3138	181586
.....1390	115	3	118	2725	221352
.....1391	100	1	102	2056	196442
..... استخراج بوکسیت	1	0	1	14	1686
..... استخراج شن و ماسه	71	0	71	1545	147754
..... استخراج سنگ لاشه	14	0	14	131	10334
..... استخراج سنگ آهک	9	0	9	238	22756
..... استخراج سنگ گچ	1	0	1	10	1073
..... استخراج باریت، خاک سرخ و زرد	1	0	1	8	569
..... استخراج سولفات سدیم	2	0	2	9	410
..... استخراج زرنیخ، فسفات و ید	1	1	1	88	9669
..... استخراج سیلیس	1	0	1	14	2192

(1) در معادنی که انجام بخشی از فعالیت استخراج بصورت کنتراتی به دیگران واگذار شده شاغلین آن بخش از فعالیت معدن جزو شاغلین به حساب نیامده است.

(2) شامل اطلاعات استان قزوین نیز می باشد.

مأخذ- مرکز آمار ایران. دفتر صنعت، معدن و زیربنایی.

5-1- تعداد معادن در حال بهره برداری

مبنا: جدول 5-1

2-5- تعداد شاغلان⁽¹⁾ معادن در حال بهره برداری بر حسب فعالیت

سایر کارکنان (اداری، مالی و خدماتی)	کارکنان خط تولید		جمع	سال و فعالیت
	ساده	ماهر		
۵۹۳	۷۷۱	۱۱۰۳	۲۴۶۷ ⁽²⁾ 1375
۱۵۶	۳۶۷	۶۷۵	۱۱۹۸ 1380
۱۲۷	۳۲۱	۵۶۵	۱۰۱۳ 1385
۱۰۷	۳۷۱	۵۴۸	۱۰۲۶ 1387
۱۰۲۹	۱۹۰۴	۱۴۳۸	۴۳۷۱ 1388
۱۲۶۴	۵۱۵	۱۳۵۹	۳۱۳۸ 1389
۵۶۹	۱۰۲۵	۱۱۳۱	۲۷۲۵ 1390
۴۱۷	۸۳۳	۸۰۵	۲۰۵۶ 1391
۴	۱	۹	۱۴ استخراج بوکسیت
۳۵۶	۶۲۲	۵۶۷	۱۵۴۵ استخراج شن و ماسه
۳۰	۵۸	۴۳	۱۳۱ استخراج سنگ لاشه
۱۴	۹۳	۱۳۲	۲۳۸ استخراج سنگ آهک
۱	۰	۹	۱۰ استخراج سنگ گچ
۲	۳	۲	۸ استخراج باریت، خاک سرخ و زرد
۲	۵	۲	۹ استخراج سولفات سدیم
۶	۴۹	۳۳	۸۸ استخراج زرنیخ، فسفات و ید
۳	۲	۹	۱۴ استخراج سیلیس

(1) در معادنی که انجام بخشی از فعالیت استخراج بصورت کنتراستی به دیگران واگذار شده شاغلین آن بخش از فعالیت معدن جزو شاغلین به حساب نیامده است.

(2) شامل اطلاعات استان قزین نیز می باشد.

مأخذ- مرکز آمار ایران، دفتر صنعت، معدن و زیربنایی.

3-5- مقدار و ارزش تولید مواد معدنی در حال بهره برداری بر حسب فعالیت (هزار تن - میلیون ریال)

مقدار						فعالیت
1391	1390	1389	1388	1387	1385	
18103	32981	13752	16487	9878	7825	جمع
0	0	1	2	2	1	استخراج سنگ منگنز
68	57	70	50	45	15	استخراج بوکسیت
10617	25809	-	15638	-	-	استخراج شن و ماسه
0	0	49	50	43	22	استخراج سنگ تزئینی
338	191	368	453	495	735	استخراج سنگ لاشه
0	0	0	100	0	0	استخراج سنگ بالاست
6468	5620	12573	14986	8309	6560	استخراج سنگ آهک
345	1048	406	664	785	222	استخراج سنگ گچ
0	0	0	0	0	11	استخراج بنتونیت و گل سرشوی
1	1	4	1	1	7	استخراج باریت، خاک سرخ و زرد
5	19	20	25	22	27	استخراج سولفات سدیم
0	0	0	19	20	20	استخراج سنگ فسفات
0	0	0	4	4	3	استخراج نمک
33	25	24	0	0	0	استخراج زرنیخ، فسفات و ید
227	210	236	233	152	201	استخراج سیلیس
0	0	0	0	0	1	استخراج تالک

3-5- مقدار و ارزش تولید مواد معدنی در حال بهره برداری بر حسب فعالیت (دنباله) (هزار تن - میلیون ریال)

ارزش						فعالیت
1391	1390	1389	1388	1387	1385	
793867	1366492	995317	1080118	300610	⁽¹⁾ 214663	جمع
0	466	1882	2805	2106	1260	استخراج سنگ منگنز
6767	2857	3500	2000	1800	1500	استخراج بوکسیت
476042	989709	545129	723333	-	-	استخراج شن و ماسه
0	0	5507	6469	12490	6332	استخراج سنگ تزئینی
27551	13710	20591	28575	29499	24608	استخراج سنگ لاشه
0	0	0	12749	0	0	استخراج سنگ بالاست
222482	289421	358233	254182	189430	149840	استخراج سنگ آهک
12937	23844	17936	15118	12315	7860	استخراج سنگ گچ
0	0	0	0	0	817	استخراج بنتونیت و گل سرشوی
759	178	1043	650	185	1050	استخراج باریت، خاک سرخ و زرد
378	3308	1118	1019	937	1549	استخراج سولفات سدیم
0	0	0	19000	18000	6400	استخراج سنگ فسفات
0	0	0	340	342	250	استخراج نمک
33333	32500	30000	0	0	0	استخراج زرنیخ، فسفات و ید
13618	10500	10979	13878	33506	12231	استخراج سیلیس
0	0	0	0	0	725	استخراج تالک

(1) مغایرت سرجمع با اجزاء به دلیل 240 میلیون ریال استخراج زغال سنگ می باشد که در جدول فوق منظور نشده است.

مأخذ- مرکز آمار ایران، دفتر صنعت، معدن و زیربنایی.

4-5- ارزش افزوده و ارزش پرداختیها و دریافتی های معادن در حال بهره برداری برحسب فعالیت: 1391 (میلیون ریال)

دریافتی ها (ستانده ها)	پرداختی ها (داده ها)	ارزش افزوده	فعالیت
812425	312877	499547	جمع
6767	3993	2774	استخراج بوکسیت
491904	182978	308926	استخراج شن و ماسه
28803	18824	9979	استخراج سنگ لاشه
222776	86046	136731	استخراج سنگ آهک
13065	5789	7276	استخراج سنگ گچ
759	94	664	استخراج باریت، خاک سرخ و زرد
378	75	303	استخراج سولفات سدیم
34167	6113	28054	استخراج زرنیخ، فسفات و ید
13806	8966	4841	استخراج سیلیس

مأخذ- مرکز آمار ایران. دفتر صنعت، معدن و زیربنایی.

5-5- سرمایه گذاری معادن در حال بهره برداری بر حسب فعالیت و نوع اموال سرمایه ای: 1391 (میلیون ریال)

فعالیت	جمع	ماشین آلات ، ابزار و وسایل کار بادوام و تجهیزات اداری	وسایل نقلیه	ساختمان و زمین
جمع.....	90536	68235	7903	13796
استخراج شن و ماسه.....	71660	50048	7903	13563
استخراج سنگ لاشه.....	9647	9346	0	60
استخراج سنگ آهک.....	3635	3582	0	0
استخراج سنگ گچ.....	3991	3991	0	0
استخراج سیلیس.....	1603	1267	0	173

فعالیت	راه اختصاصی	توسعه اکتشافات	نرم افزارهای رایانه ای	سایر
جمع.....	189	53	147	214
استخراج شن و ماسه.....	0	0	147	0
استخراج سنگ لاشه.....	27	0	0	214
استخراج سنگ آهک.....	0	53	0	0
استخراج سنگ گچ.....	0	0	0	0
استخراج سیلیس.....	162	0	0	0

مأخذ- مرکز آمار ایران. دفتر صنعت، معدن و زیربنایی.

5-6- مشخصات عمومی شرکتهای تعاونی معدنی فعال تحت پوشش اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی در پایان سال

سال و شهرستان	تعداد	عضو	شاغلان	سرمایه (هزار ریال)
.....1375	127	1142	916	6832607
.....1380	137	1438	1152	7165819
.....1385	241	2360	1263	7258969
.....1388	263	2575	1836	7713869
.....1389	246	2772	1502	7624853
.....1390	256	3458	2173	9128873
.....1391	259	3544	2453	9362673
.....1392	259	3498	2253	9398523
.....اسلامشهر	0	0	0	0
.....بهارستان	0	0	0	0
.....پاکدشت	7	70	192	472000
.....پردیس	0	0	0	0
.....پیشوا	1	8	25	12000
.....تهران	176	2719	1540	6918695
.....دماوند	26	274	173	1147162
.....رباط کریم	0	0	0	0
.....ری	5	34	47	87150
.....شمیرانات	10	92	47	128716
.....شهریار	4	28	29	32500
.....فیروزکوه	14	137	101	231100
.....قدس	10	87	57	272200
.....قرچک	0	0	0	0
.....ملارد	0	0	0	0
.....ورامین	6	49	42	97000

مأخذ- اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان تهران.